

מראי מקומות- בבא בתרא כ"ה

הרשב"ם, דר"נ ורבה בר אבוא לא ס"ל דבני מערבא דשלחו מתם, אלא כשמואל דס"ל אליבא דרבנן דאין הבכור נוטל פי שנים במלוה. ולכאור' ק', דהא לא תי' רבה הא דמ"ש קרקע מ"ש מעות. ואף דהרשב"ם כ' סברות לחלק, אבל אי"ז נכלל בדבריו כאן כלל. וע' בר' יונה (ד"ה לר"נ) דכ' דקו' זו דמ"ש קרקע מ"ש מעות לא הי' קו' גמורה, אלא שלא הי' היתה סברת החילוק שקולה ונראית בעיני אב"י, וכיון דלא הי' קו' גמורה, לכן לא הי' צריך רבה לתרץ קו' זו.

(ד) **ור' ענן אמר לירתאי ולא לירתי ירתאי**- פי' **הרשב"ם**, דהיינו לאותן יורשין שיהיו לי בעולם בשעת שתמות הזקנה אני נותן את נכסיי, כגון בתו או אחיו או אביו, אבל לא בן בתו, דהיינו ירתי ירתאי, שמכח בתו בא לירש, וגם בעלה נחשב ירתי ירתאי, ולא ירתאי. וע' **בקובץ שעורים** (שד"מ) שהוכיח מדברי **הרשב"ם** דס"ל דמה דהאח יורש אינו מדין משמוש אלא שיוורש ישר מהמת, דהא זה חשיב ירתי ולא ירתי ירתאי, וע' מה שכתבנו בענין זה בריש פרקין.

(ה) **דאילו הו"ל ברא לברתי ודאי ירתי, וכו'-** חקר **הקובץ שעורים** (שצ"ב), הא דבן הבת נוטל מהסבתא, האם זה בתורת ירושה, שיוורש הזכות מאמו, או דלמא אי"ז בתורת ירושה אלא בתורת נתינה, דהיינו דע"כ היתה כוונת המת ליתנו לו היכא דאין קרוב קודם, וא"כ הו"ל נתינה ממש ישר לו, דזה הי' נכלל בכוונתה כשאמרה לירתי ירתאי. וק"ק, דא"כ למה אמרי' דאין בעל נכדה נכלל בלשונה דירתי ירתאי לפי זה, הרי לכאור' אי"ז מדין ירושה, ולכן מה לי שאין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק, הרי אי"ז ירושה אלא מתנה. וכ' **בחי' ר' שמעון** (מערכת הקנינים סי' ז', ד"ה אמנם אכתי) דכיון דאין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק, ממילא אינו נקרא ירתאי ואינו נוטל, דנמצא שלא הי' בכלל המתנה. אולם הביא הקו"ש דהשטמ"ק בשם הרא"ש לקמן (קל"ו) ס"ל דהבת זוכה בקבר כדי להוריש לבנה, ולכן מבואר דנוטל מטעם ירושה ולא

(א) **ועוד האמר מר מסתבר טעמא דבני מערבא, וכו'-** פי' **הרשב"ם**, דהיינו דכיון דאצל בעל הנכדת הוי ראוי, שהרי היתה הסבתא יכולה למכור הקרקע כל זמן שהי' הקרקע אצלה, א"כ אינו נוטל בירושתה, ואע"פ שקרקע הוא. וא"כ, איך אמר רבה דכיון דגבה קרקע יש לו, הרי קרקע ראוי הוא ולא מוחזק. והק' **בחי' הר"ן**, מהו הדמיון, הרי אצל הסבתא, אם מוכרת הקרקע, הרי פקע זכות נכדתה לגמרי, משא"כ בשעבוד קרקע על הלואה, אפי' אם מוכר הקרקע, סכ"ס הרי השעבוד עדיין על הקרקע, וא"כ שפיר י"ל דאם גבו קרקע יש לו. ותי' דכוונת הגמ' להק' לרבה לשיטתו, דס"ל דשעבודא לאו דאורייתא, וא"כ לדידי' כל היכא דהלוח מוכר הקרקע, אין המלוה יכול לטורפו כלל, ופקע לי' שעבודא דהאי מלוה לגמרי מקרקע זו. וא"כ, ממילא שפיר דומה לההיא סבתא, דבשניהם אמרי' דאם מכר הקרקע פקע השעבוד לגמרי [ולכאור' דבריו צ"ע, דהא מה לי דמדאורייתא פקע השעבוד, הרי למעשה יש כאן שעבוד, ומה לי אם דאורייתא הוא או דרבנן, הא סכ"ס אי' שעבוד על הקרקע, וא"כ משו"ה שפיר אמרי' דיש לו זכות על הקרקע, ואינו דומה לההיא סבתא, וצ"ע].

(ב) **ועוד, הא אמר ר"נ אמר רבה בר אבוא-פי' הרשב"ם**, הרי קיי"ל דבע"ח יכול לגבות מיתומים בני מלוה שגבו קרקע בחובת אביהן, אלמא דמה שיתומים גבו קרקע נחשב מוחזק להאב, דהא אין האשה נוטלת כתובתה בראוי ובע"ח כיוצא בו, והוסיף דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי. והק' **הקובץ שעורים** (שפ"ט), מה ענין זה להא דמטלטלין דיתמי לא משתעבדי, הא הכא מיירי לענין קרקע, ומה הוסיף הרשב"ם בזה. ותי' דנהי דהקרקע עצמה הוי ראוי, מ"מ החוב גופא אינו ראוי, דהחוב כבר יש עכשיו. ולזה כ' הטעם, דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי, היינו דגוף החוב מיקרי מטלטלי. אלא דהק' (אות ש"צ), מנא לי' להרשב"ם דבעל חוב אינו נוטל בראוי, הרי רק בבכור ובעל אי' ילפותא דאין נוטלין בראוי, וא"כ בבע"ח דליכא קרא, מנ"ל לומר כן, והניח בצ"ע.

(ג) **א"ל לא לדידי קשיא ולא לר"נ קשיא, טעמא דבני מערבא קאמרי' ולן לא סבירא לן- פי'**

(ז) ואין הבכור נוטל בראוי כבמוחזק- פי' הרשב"ם דהיינו כגון דהוי שלופפי, וכו', וכרבנן, דס"ל דאין הבכור נוטל בשבת. והק' המהרש"א, מי הכריח הרשב"ם להוציא תיבת "ראוי" מפשטי' ולומר דמיירי בשבת, לימא דמיירי בראוי ממש, דומיא דקאמר אצל הבעל, דאין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק. ותי' דכיון דמתני' מפורש היא דאין הבכור נוטל בראוי ממש, א"כ אין ר' פפא צריך לפסוק הלכה כן. ואף דבמשנה שם ג"כ אי' לענין שבח, אולם הי' שייך לומר דזהו כגון שהיורשים בנו בתים, וכו', וכרבי, ולכן הי' צריך למפסק הלכתא כרבנן ולענין שלופפי.

מטעם נתינה גרידא, דאם משום מתנה, לא הי' צריך לומר דהבת יורשת בקבר, שהרי אין כאן ירושה אלא מתנה, אע"כ דמדין ירושה אתינן. וע"ע בשיעורי ר' שמואל (ס"ד) דביאר דתלוי אם אמרי' דר' ענן ס"ל דאחרין הוי כמעכשיו או לא, דהרשב"ם ס"ל דאינו כאומר מעכשיו, ולכן ע"כ מהני מדין נתינה ממש לבן הבת, דאין שייך לומר שהי' בתורת ירושה, שהרי מעולם לא ירשה בתו כדי ליתנה לבנה. אבל כ' בשר"ש שיש ראשונים דס"ל דאחרין הוי כאומר מעכשיו, ולכן י"ל דמהני מדין ירושה ממש (וכמבואר בדברי השטמ"ק בשם הרא"ש שהביא הקו"ש), דהיינו דהבת יורשת ובנה יורשה מכוחה, ומ"מ חשיב ראוי, משום שהיתה הסבתא יכולה למכור הנכסים קודם שמתה. עוד כ' שם דנפק"מ בין אם אמרי' דאחרין הוי בתורת ירושה או נתינה, היינו אם מקנה למי שעדיין אינו בעולם. דאי הוי בתורת ירושה, אז שפיר י"ל דהבת יורשת ומורשה לבנה, אבל אם אמרי' דכוונתו להקנות הירושה בתורת מתנה לבן בתו, הרי אם הוא אינו בעולם, הרי אין אדם מקנה לדבר שלא בא לעולם.

(ו) א"ר פפא, הלכתא אין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק- פי' הרשב"ם דדוקא בראוי ממש אשמעינן ר' פפא דאין הבעל נוטל, אבל בראוי דנח' בה רבי ורבנן, דהיינו שבח, בזה כ"ע מודו דהבעל נוטל, דמה דהבכור אינו נוטל, היינו משום דחלק בכורה התורה קוראו מתנה, אבל גבי בעל ליכא למימר הכי. וביאר הנמוקי יוסף (נד. בדפיו) דכיון דמתנה קרי' רחמנא לחלק הבכור, ולכן אינו זוכה בהירושה עד שעת חלוקה, ממילא אינו גובה השבח. משא"כ הבעל, הרי האשה נוטלת חלקה מיד, כא' מן הפשוטים, ולכן ממילא השבח של הבעל הוא. ועוד כ' הרשב"ם, דבכה"ג דלא הי' אלא בכור, ודאי יורש הכל, אפי' מה שהוא ראוי. ותמה הקובץ שיעורים (שצ"ג), מה ראוי הוא זה, הרי שם יכול הבכור ליטול מדין חלק פשוט, ואי"צ להא דנוטל בתורת בכור כלל [ולכא' עוד יש להק', א"כ לימא דגם ראוי ממש יורש, דהא היכא דהבכור יורש בעצמו, יורש גם מה שהוא ראוי ממש, וצ"ע].